

**Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка:
150 років розвитку**

Монографія

Глухів - 2024

УДК 378.4(477.52-21)ГНПУ
Г 55

*Рекомендовано до друку та розповсюдження вченою радою
Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка
(протокол № 3 від 23 жовтня 2024 року)*

Рецензенти:

Віктор КОЦУР - академік НАПН України; доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії і культури України та спеціальних історичних дисциплін Університету Григорія Сковороди в Переяславі, заступник голови Національної спілки краєзнавців України, заслужений працівник освіти України;

Сергій Дегтярьов – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Сумського державного університету, в.о. голови Сумської обласної організації національної спілки краєзнавців України.

Наукова редакція:

Олександр Курок – доктор історичних наук, професор, в.о. ректора Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Наталія Ткаченко – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Андрій Гриценко – доктор педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту філології та історії Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Г 55 **Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку:** монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. 626 с.

ISBN 978-966-376-130-5

У монографії узагальнено та висвітлено основні віхи діяльності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка від часів його заснування до сьогодення.

Видання присвячено 150-й річниці з дня заснування закладу і адресовано науково-педагогічним працівникам, здобувачам освіти, історикам та широкому колу читачів.

УДК 378.4(477.52-21)ГНПУ

ISBN 978-966-376-130-5

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024
© ФОП Цьома С.П., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА..... 7

**РОЗДІЛ 1. ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: У ПОШУКАХ
ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА..... 9**

*Крижанівський В. М. З історії становлення та розвитку
учительського інституту в Глухові (1874–1954 рр.) 9*

*Гриценко А. П. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в
1954–2000 рр. 36*

*Зінченко В. П. Функціонування Глухівського державного
педагогічного університету у 2001–2009 рр..... 62*

*Біліченко П. Г. Нова доба в становленні Глухівського
національного педагогічного університету імені Олександра
Довженка (2009 р.– сьогодні).....78*

*Хроленко М. В. Традиції та інновації в підготовці майбутніх
педагогів.....95*

*Ткаченко Н. М. До нових наукових вершин та міжнародного
співробітництва108*

**РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНА ТА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В
КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА 127**

*Курок В. П., Хоруженко Т. А. Глухівський учительський інститут
як фундатор технологічної освіти в закладах вищої освіти.....127*

*Курок В. П., Гриценко А. П., Ткаченко Н. М. Історія факультету
технологічної і професійної освіти..... 147*

Самусь Т. В. Підготовка педагогів професійного навчання в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка: від історії до сучасності..... 191

Курок В. П., Бурчак С. О. Розвиток творчості майбутнього вчителя як чинник його успішної професійної діяльності в умовах сьогодення..... 207

РОЗДІЛ 3. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОМУ ІНСТИТУТІ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ОСВІТНІХ ЗМІН.....221

Курок О. І. 150-річна традиція підготовки вчителів початкових класів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка..... 221

Зенченко Т. Ф., Собко В. О., Вишник О. О., Литвинов А. С., Мозуль І. В., Непомняща Г. І., Решетняк В. Ф. Практико-орієнтована методична підготовка вчителів початкових класів: традиції, досвід, інновації..... 241

Бірюк Л. Я., Поліщук В. М., Тюльпа Т. М., Біліченко П. Г. Психолого-педагогічна підготовка фахівців: історичний та сучасний контекст..... 277

РОЗДІЛ 4. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА В ГЛУХІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ312

Мегем О. М. Факультет природничої і фізико-математичної освіти: становлення і розвиток (1874-2001 рр.)..... 312

Луценко О. І., Хлонь Н. В., Сухойваненко Л. М. Міщенко С. М. Біографії-персоналії факультету природничої і фізико-математичної освіти..... 330

Грудинін Б. О. Підготовка вчителів фізики та природознавства до проведення дослідницької діяльності в школі (початок ХХ століття).....368

Коренева І. М. Інноваційні процеси природничо-математичної освіти: сьогодення та перспективи..... 378

РОЗДІЛ 5. ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА406

Гриценко А. П. Історичний аспект виникнення та становлення Навчально-наукового інституту філології та історії.....406

Гоголь Н. В., Гричаник Н. І., Клейменова Т.В., Лучкіна–Загородня Л. В., Медвідь Н. С. Становлення та розвиток фахової підготовки вчителів мовно-літературної освітньої галузі в Навчально-науковому інституті філології та історії..... 432

Гриценко А. П., Прокопчук В.С. Трансформація історичної та суспільствознавчої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.....469

Заремська І. М. Кафедра іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: від історії до сучасності..... 520

РОЗДІЛ 6. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКЦІЇ.....546

Загородня Л. П., Куліш І. Д., Дмитренко А. П., Тітаренко С. А., Марєєва Т. В., Данильченко І. Г., Аторіна В. М., Гордій Н. М., Корякіна І. В., Лісневська Н. В., Лисиця В. В., Барсуковська Г. П. Підготовка фахівців спеціальності «Дошкільна освіта»: минуле і сьогодення..... 546

Хлус Н. О., Гриценко А. П., Курілова В. І., Бутенко Г. О., Синіговець В. І., Цись Д. І., Кузюра Г. М., Петрикей О. О., Редько С. Ю. З історії становлення та розвитку предметної спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка..... 587

Біографії-персоналії факультету природничої і фізико-математичної освіти

Луценко О. І.,

кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Хлонь Н. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Сухойваненко Л. М.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізико-математичної освіти та інформатики Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Міщенко С. М.,

доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри біології, здоров'я людини та методики навчання Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Життя кожного зі згаданих нижче викладачів було тісно пов'язано з Глухівським педагогічним інститутом (згодом університетом). Кожен з них залишив частинку своєї душі, свого серця в його стінах, у серцях своїх випускників. Започатковані ними наукові, науково-методичні ідеї, підходи й нині втілюються в життя, використовуються новими поколіннями педагогів.

Період 1926–1941 рр.

Костянтин Павлович Ягодовський. Народився 23 травня 1877 р. в с. Комарівці на Чернігівщині. У 1901 р. він закінчив природничо-історичне відділення фізико-математичного факультету Санкт-Петербурзької академії.

Працюючи директором Глухівського учительського інституту з 1916 р. до 1923 р., він особливу увагу приділяв глибокому вивченню загальнонаукових і спеціальних педагогічних дисциплін у теоретичному і практичному планах. У процесі викладання методики природознавства К. П. Ягодовський використовував знання з філософії, історії природознавства, психології, дидактики, досвід роботи в школі. Талановитий педагог важливе значення надавав керівництву внутрішнім пізнавальним процесом, що відбувається у свідомості вихованців, підводячи їх до глибокого розуміння явищ, які відбуваються в природі.

Власний досвід роботи він висвітлив у працях: «Практичні заняття з природознавства. Світ неорганічний» (1913); «Питання викладання природознавства» (1917); «Природа і праця» (1920);

«Літні роботи з природознавства» (1921); «Практичні заняття з природознавства. Рослини» (1923); «Практичні заняття з природознавства. Людина» (1925).

По-сучасному звучать ідеї К. П. Ягодовського стосовно завдань природознавства. Найважливішим завданням шкільного природознавства методист уважав формування в учнів наукових понять, які давали б правильне відображення природи. У своїй праці «Питання загальної методики викладання природознавства» (1917) автор на конкретних прикладах показує методику формування в учнів різного віку наукових понять, починаючи від первинних узагальнень, що ґрунтуються на спостереженні предметів і явищ природи в початковій школі. Автор показував, що суть методики полягає у керуванні роботою думки учнів, у розвитку розуміння ними виучуваного матеріалу. Тільки тоді школярі здобувають глибоко усвідомлені й ґрунтовні знання, які є основою світогляду.

Педагог звертав увагу на обов'язкове використання наочності у викладанні природознавства, зокрема Костянтин Павлович особисто займався виготовленням колекцій, вологих препаратів та інших посібників. Поряд із класними заняттями проводив екскурсії, дослідження промислів. Результати цих досліджень лягли в основу книги для натуралістів-початківців «Літні роботи з природознавства».

Особливо важливого значення набувають сьогодні його ідеї щодо екологічної освіти та виховання, природоохоронної пропаганди серед учнів та молоді. У працях К. П. Ягодовського розроблені певні аспекти екологічних екскурсій у світ природи, на яких учні, на думку педагога, мають насамперед встановити взаємозв'язки між компонентами живої і неживої природи. Учений рекомендував включати учнів у практичну природоохоронну діяльність вже з 1 класу. Педагог акцентує увагу на виробленні норм екоетики та екологічно грамотної поведінки: «Не читайте лекції, не виголошуйте довгих промов, але відразу ж закликайте дітей до охорони лісу: не шкодити деревам, брати небагато, охайно, обережно і тільки те, що потрібно, що знадобиться для майбутньої роботи.

Великого значення К. П. Ягодовський надавав формуванню дослідницьких умінь і навичок учнів, розвитку їхніх творчих здібностей, творчої активності й самостійності. Саме тому основним методом викладання природознавства в школі методист

вважав дослідницький, а конкретними формами його реалізації – практичні заняття й екскурсії. Зокрема, у своїй статті «Одна зі спроб поглиблення дослідницького методу» (1923) науковець зазначав: «...Спілкування з природою під час екскурсій і в лабораторії незабаром виявило всі позитивні й негативні сторони описових екскурсій і практичних занять. Всі зусилля методистів були спрямовані на пошуки форми, яка не тільки б давала учню можливість більшої самостійності, але і викликала в нього потребу проявити можливий максимум самодіяльності. Пошуки ці не виявилися безрезультатними і незабаром привели до тієї форми опрацювання матеріалу, яка одержала назву дослідницького методу...» [21].

Михайло Іванович Демков. Народився 12 березня 1859 р на хуторі Скринному Прилуцького повіту Полтавської губернії (тепер Чернігівська область) у дворянській сім'ї. Як більшість дворянських дітей, здобував початкову освіту вдома, вивчав французьку мову, якою оволодів настільки досконало, що міг не тільки читати й писати, а й перекладати. Іноземні мови він вивчав протягом усього життя, знав англійську, німецьку, іспанську, грецьку, латинську, данську та ін. В 11 років вступив до 2-го класу Ніжинської гімназії при Історико-філологічному інституті князя Безбородька, яку закінчив у 1877 р. зі срібною медаллю. Оскільки виявляв здібності та інтерес до математичних дисциплін, дирекція гімназії рекомендувала його до вступу на фізико-математичний факультет Київського університету Св. Володимира.

У 1882 р. він розпочав педагогічну діяльність учителем фізики, географії та природознавства в Чернігівській жіночій гімназії. У тому ж році М. І. Демкова обрали дійсним членом Товариства дослідників природи, чому сприяла його перекладацька робота та статті з природознавства.

З 1885 р. до 1900 р. педагог працював викладачем фізики та природничих наук у Глухівському учительському інституті. У цей період виходять його численні праці: «Бактерии и их роль в заразных и эпидемических болезнях» (1885), «Питание и дыхание растений» (1886), «Способы расселения растений» (1889), «О питании и дыхании домашних животных» (1893) та ін., які принесли наукове визнання і популярність.

Плідна педагогічна, громадська та науково-просвітницька діяльність ученого була помічена й оцінена. У 1927 р. йому

присвоїли звання професора педагогіки, а в 1929 р. – заслуженого професора [21].

Герасимов Василь Петрович. Народився 1896 р. у Шостці в сім'ї службовця порохового заводу. 1904–1907 рр. навчався в Шосткинському міському училищі, 1907–1915 рр. – у Глухівській чоловічій гімназії. 1919 р. прослухав 8 семестрів на природничому відділенні фізико-математичного факультету Київського університету. 1 квітня 1920 р. – 1 жовтня 1920 р. – викладач природознавства на вечірніх курсах для робітників Голтянського механічного заводу (м. Первомайськ Одеської губернії). Одночасно працював діловодом. Від 1 жовтня 1920 р. – лектор ботаніки та зоології в народному університеті (м. Шостка). З 4 жовтня 1920 р. по 11 квітня 1921 р. був завідувачем педагогічного відділу в статистичному відділі Шосткинського порохового заводу, з 1 жовтня 1920 р. по 1 жовтня 1922 р. – викладачем географії в Шосткинській хіміко-механічній професійній школі, з 1 вересня 1921 р. по 21 січня 1926 р. – лектором з природознавства та біології в Шосткинському хіміко-механічному індустріальному технікумі. З 11 квітня 1921 р. по 22 вересня 1923 р. працював завідувачем мікроскопічного кабінету, хімічного кабінету на Шосткинському пороховому заводі. У період 15 вересня 1922 р. – 15 липня 1924 р. він викладач ботаніки та зоології в Шосткинській сільськогосподарській професійній школі, 15 листопада 1922 р. – 10 січня 1925 р. – викладач природознавства та географії в школі при Шосткинському пороховому заводі, 15 вересня 1924 р. – 28 січня 1926 р. – викладач природознавства й голова природничо-географічної комісії в Шосткинській трьохкомплектній семирічній школі. З 1 лютого 1926 р. викладав предмети українською мовою. Також писав та читав німецькою та французькою мовами. У 1926–1932 рр. був лектором з геології, ботаніки, зоології, біології методики краєзнавчої роботи в галузі природи в Глухівському педтехнікумі.

Після Другої світової війни захистив кандидатську дисертацію та працював на посаді завідувача сектора природознавства у Всесоюзному науково-дослідному інституті культури (м. Москва). Відмінник народної освіти. Помер після 1982 р. Був відомий своїми підручниками з природознавства для школи.

Праці: Герасимов В. П. Беспозвоночные животные, изучение их в школе Членистоногие. Иглокожие : метод. материал.

Москва : Просвещение, 1978. 159 с. Герасимов В. П. Беспозвоночные животные, изучения их в школе. Москва : Просвещение, 1998. 143 с. Герасимов В. П. Весенняя зоологическая экскурсия. *Начальная школа*. 1981. № 5. С. 33–37. Герасимов В. П. Птицы и млекопитающие. Изучение их в школе. Пособие для учителя. Москва : Учпедгиз, 1963. 268 с. Герасимов В. Г. В начале весны. *Дошкольное воспитание*. 1963. № 3. С. 47–49. Герасимов В. П. Полезные насекомые. *Дошкольное воспитание*. 1963. № 7. С. 60–62. Герасимов В. Г. Как зимуют звери в ожидании весны. *Дошкольное воспитание*. 1964. № 2. С. 76–79. Герасимов В. П. Осенняя прогулка в лес. *Дошкольное воспитание*. 1964. № 8. С. 89 - 93. Герасимов В. П. Лоси – лесные великаны. *Дошкольное воспитание*. 1965. № 5. С. 62–65. Герасимов В. П. Летняя прогулка к водоему. *Дошкольное воспитание*. 1965. № 7. С. 70–74. Герасимов В. П. Подземные обитатели. *Дошкольное воспитание*. 1965. № 11. С. 59–63. Герасимов В. П. Как животные помогают друг другу. *Дошкольное воспитание*. 1966. № 6. С. 61–62. Герасимов В. П. Еж и его враги. *Дошкольное воспитание*. 1966. № 10. С. 71–73. Герасимов В. П. Как животные заботятся о своих детенышах. *Дошкольное воспитание*. 1967. № 6. С. 85–88. Герасимов В. П. Многообразие и единство в животном мире. *Дошкольное воспитание*. 1969. № 1. С. 79–82 [17].

Сакало Дмитро Іванович. Народився 1904 р. у с. Сокиринці Прилуцького повіту Чернігівської губернії. До 1924 р. почергово навчався в місцевій семирічці та сільськогосподарській профшколі; 1924–1927 рр. – у Житомирському сільськогосподарському інституті (нині – Житомирський національний агроекологічний університет). У 1927–1928 рр. перебував на посаді завідувача сільськогосподарських курсів в с. Антонівка (нині – село Варвинського району Чернігівської обл.); 1928–1935 рр. – завідувач навчальної частини та викладач сільськогосподарських дисциплін спочатку в Чернухінському (нині – смт Чорнухи Чорнухінського району Полтавської обл.), а потім у Сокиринському (нині – село Срібнянського району Чернігівської обл.) та Роменському технікумах. Упродовж 1935–1936 рр. навчався на агропедагогічному відділі Харківського сільськогосподарського інституту (нині – Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва). У 1936–

1939 рр. перебував в аспірантурі при Харківському науково-дослідному інституті ботаніки. 1939 р. захистив кандидатську дисертацію в Харківському державному університеті (нині – Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна) на тему «Флора заливних лугов р. Дніпр». З 1 вересня 1939 по 27 серпня або 1 вересня 1941 р. (до евакуації) працював заступником директора із заочної освіти й старшим викладачем ботаніки та основ дарвінізму в Глухівському учительському інституті. Через швидкий німецький наступ був змушений повернутися до Глухова в листопаді 1941 р. Під час евакуації разом з чотирма іншими викладачами сховав у підвалі інституту мікроскопи та інше обладнання. Для прожиття організував артіль кустарів із пофарбування верхнього одягу. Також прочитав у Глухівській сільськогосподарській школі (нині – Глухівський агротехнічний інститут ім. С. А. Ковпака Сумського національного аграрного університету) 40 годин курсу «Ботаніка». З вересня 1943 р. призначений завідувачем кафедри ботаніки Глухівського учительського інституту. На той час він був єдиним кандидатом наук в інституті. Дмитро Іванович заряджав своїм невтомним ентузіазмом своїх колег та студентів. Це була вольова, енергійна людина, яка проводила свої наукові дослідження безпосередньо там, де жила і працювала. Результати досліджень згодом були викладені в його дисертації на здобуття вченого ступеня доктора біологічних наук, яку, на жаль, йому не вдалося захистити через те, що він передчасно помер.

Д. І. Сакало займався вивченням флори степів у районі Придеснянського плато. Йому вдалося виявити дві найтипівіші ділянки деградованих лучних степів. Одна виявлена в урочищі Калинів куш (с. Годунівка Шосткинського району) на пологих схилах правого берега річки Есмані. Друга ділянка, виявлена ним у с. Заруцьке, становить горб (Дівоча гора) з пологими і стрімкими південно-східними схилами.

Рішенням Вищої атестаційної комісії від 31 березня 1945 р. Д. І. Сакало затверджений у званні доцента. 31 серпня 1954 р. у зв'язку із реорганізацією інституту в педагогічний був звільнений від обов'язків завідувача кафедри та залишений на посаді доцента кафедри географії. 1 вересня 1955 р. звільнений з роботи у зв'язку із переведенням до Мелітопольського педагогічного інституту (нині – Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького) (ОСВ Сакала Д. І., 37

арк.).

У цей період на природничо-географічному і фізико-математичному відділеннях викладали В. К. Овсяний, С. А. Криловський, В. П. Соколов, П. А. Петровський, К. С. Піскун, В. В. Піскун, М. Григоревський, С. Криловський, О. М. Варченко, П. Я. Васинок, В. С. Владимірова, З. І. Редько, М. Я. Пірогов, Л. Ф. Вершигора, М. А. Клімонтович, П. І. Радченко, В. І. Каліновська [16].

Період 1943–1967 рр.

Вершигора Єлизавета Федорівна. Народилася 28 травня 1885 р. У 1904 р. закінчила 8-й клас Глухівської жіночої гімназії та отримала звання «домашній вчитель». Голова педагогічної ради (1918–1920), викладач історії та географії в Глухівській жіночій гімназії (1906–1920); викладач природничо-географічного факультету Глухівського учительського інституту (1938–1941); викладач Глухівської педагогічної школи (1938). Секретар Глухівського учительського інституту (4 жовтня – 8 грудня 1943 р.); викладач географії природничо-географічного факультету цього ж інституту (від 4 листопада 1943 р.). 30 липня 1946 р. звільнена з посади [1].

Савич Катерина Дем'янівна. Народилася 6 жовтня 1912 р. у Глухові в сім'ї робітника. 1928 р. закінчила Глухівську семирічку, 1931 р. – Глухівський педагогічний технікум. 1931–1932 рр. – лаборант заводу № 9 у м. Шостка. Одночасно закінчила однорічний Шосткинський хімічний технікум. 1934–1935 рр. – технік-хімік на заводах № 6 та № 9 у Шостці; 1935–1941 рр. – лаборант ботаніки Глухівського технікуму механізації сільського господарства (нині – Глухівський агротехнічний інститут ім. С. А. Ковпака Сумського національного аграрного університету). 1936–1948 рр. навчалася на заочному відділенні біологічного факультету Ленінградського державного університету. Під час окупації працювала лаборантом та інструктором із сільськогосподарської практики в агрошколі (нині – Глухівський агротехнічний інститут ім. С. А. Ковпака Сумського національного аграрного університету). 1943–1944 рр. – секретар, 1944–1949 рр. – старший лаборант та асистент кафедри зоології; 1949–1952 рр. – асистент кафедри зоології, 1952–1953 рр. – старший викладач зоології Глухівського учительського інституту. 1953–1961 рр. – учитель біології в Глухівській школі №4. 1956–1961 рр. – асистент ботаніки та

фізіології, викладач природознавства на погодинній основі в Глухівському педагогічному інституті. 1 вересня 1961 р. призначена асистентом кафедри природознавства Глухівського педагогічного інституту. У 1966–1968 рр. була переведена з посади асистента на посаду старшого викладача природознавства. 1 серпня 1968 р. звільнена з роботи у зв'язку з виходом на пенсію [22].

Хоменко Анастасія Василівна. Народилася 19 січня 1923 р. у м. Павлоград Катеринославської губернії (нині – Дніпропетровська обл.) в сім'ї робітника. 1940 р. закінчила Павлоградську середню школу № 6. 1940–1941, 1944–1948 рр. – студентка геолого-географічного факультету Дніпропетровського університету. 1943–1944 рр. – учитель географії 5–7 класів в Павлоградській НСШ № 4; 1950–1955 рр. – викладач географії Братського педагогічного училища (сmt Братське Миколаївської обл.); 1955–1958 рр. – учитель географії, астрономії в Павлоградській середній школі робітничої молоді № 1; 1958–1959 рр. – учитель географії в Горлівській середній школі № 2.

23 листопада 1959 р. призначена викладачем ручної праці з погодинною оплатою Глухівського педагогічного інституту. 1 липня 1960 р. зарахована на посаду інспектора–методиста заочного відділу інституту. 1 вересня 1960 р. призначена викладачем ручної праці з погодинною оплатою. 12 вересня 1961 р. звільнена з посади методиста заочного відділу. 1 вересня 1961 р. призначена на ½ штатного окладу викладача методичної комісії природознавства, ручної праці та географії на погодинній основі, вела факультативний курс домоводства. 27 серпня 1962 р. звільнена з роботи за власним бажанням [1].

Богданович Михайло Васильович народився 20 листопада 1925 р. в місті Глухові Сумської області, де і пройшли його дитячі та юнацькі роки. У 1951 р. закінчив Глухівський учительський інститут. Ще в студентські роки викладав математику для учнів старших класів тодішнього Червонянського району Сумської області (с. Пустогород та с. Лужки – нині Есманської селищної громади Шосткинського району). З 1958 по 1962 рр. працював викладачем математики та методики її навчання в Глухівському державному педагогічному інституті. У 1961 р. Михайла Богдановича було призначено деканом факультету педагогіки та методики початкової освіти Глухівського вишу. 2 вересня 1962 р. науковець переведений на

посаду старшого викладача математики і методики арифметики. 12 лютого 1962 р. за власним бажанням він полишив посаду декана. Після закінчення аспірантури в Науково-дослідному інституті педагогіки УРСР (1965) працював у ньому завідувачем відділу початкового навчання (1966–1979) та старшим науковим співробітником (1979–1990).

М. В. Богданович є автором підручника «Математика» для учнів 1-го класу (2006, 2009, 2010), для учнів 2-го класу (2009), для учнів 3-го класу (2009, 2011), для учнів 4-го класу (2004, 2009), методичних посібників «Урок математики у початковій школі», «Методика розв'язування задач у початковій школі», «Математична веселка», «Диференційовані завдання з математики для 3 класу» (1984), «Методика вивчення нумерації і арифметичних дій у початковій школі» [16].

Ілляшенко Гурій Юхимович. Народився 28 листопада 1921 р. у селі Алтинівка Кролевецького району Сумської області в родині лікаря. Після закінчення Алтинівської середньої школи та вступу в 1939 р. на 1 курс фізико-математичного відділення Глухівського вчительського інституту розпочав трудову діяльність вчителя фізики у своїй рідній школі, але того ж року був призваний на військову службу. У 1943 р. був важко поранений і проходив необхідний курс лікування і реабілітації.

Незважаючи на інвалідність, він у 1944 р. вступив на фізико-математичний факультет Київського державного педагогічного інституту, а після першого курсу перевівся на фізичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, який закінчив у червні 1949 р. за спеціальністю «викладач фізики». За призначенням Міністерства освіти УРСР з серпня 1949 р. почав працювати викладачем фізики Конотопського учительського інституту, де перебував на посаді старшого викладача до 1 вересня 1959 р., коли відбулось об'єднання цього інституту з Глухівським. Після цього працював старшим викладачем фізики Глухівського педагогічного інституту. 1 жовтня 1957 р. Гурій Юхимович був призначений на посаду завідувача кафедри фізики Глухівського педінституту, на якій працював до 1 вересня 1959 р., коли фізико-математичний факультет було ліквідовано.

Уся подальша трудова і наукова діяльність Гурія Юхимовича Ілляшенка проходила у стінах Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка, де він очолив кафедру фізики, а пізніше став одним із засновників та керівником

кафедри методики фізики і ТЗН.

Г. Ю. Ілляшенко був нагороджений медалями «За доблесну працю» та «Ветеран війни», знаком «Відмінник народної освіти», почесними грамотами Верховної Ради УРСР, Міністерства освіти УРСР.

У 1959 р. відбувся останній випуск фізико-математичного факультету [16].

У цей період на природничо-географічному і фізико-математичному відділеннях викладали І. В. Бурик, В. М. Барановський, Г. Л. Сапітон, М. Т. Бойко, І. П. Шамрай, М. Г. Юрченко, А. Х. Раков, Б. В. Діденко, В. Д. Симоненко, Г. О. Сакало, М. Г. Городній, М. П. Остапенко, Г. І. Михалєвська, М. В. Саос, З. Є. Минкевич, Г. Ю. Ільяненко, О. Д. Томчук, А. І. Яцюк, Ф. А. Мазур, Л. І. Чередниченко, А. В. Хоменко.

Період 1968–1990 рр.

Гриценко Кирило Юхимович. Народився 8 травня 1912 р. у с. Велика Кошелівка. Ніжинського повіту Чернігівської губернії в селянській родині.

З 1937 р. до 1939 р. навчався в Глухівському учительському інституті, отримав кваліфікацію вчителя географії, а з 1940 р. навчався в Харківському педінституті, закінчив географічний факультет (перерва під час війни) у 1947 році. Із серпня 1946 р. – старший викладач кафедри географії Глухівського учительського інституту.

Склавши кандидатські екзамени, працював над дисертацією з питання фізико-географічних умов Сумської області.

З 1956 до 1968 року очолював предметно-методичну комісію з природознавства і ручної праці. Маючи фундаментальну географічну освіту, він викладав курси землезнавства, краєзнавства, методики викладання природознавства. 1 вересня 1973 р. був звільнений з роботи у зв'язку з виходом на пенсію [22].

Гавриченко Іван Федорович. Народився 16 квітня 1921 р. у с. Микитівка Ямпільського району Сумської області в селянській родині. 1939 р. закінчив Воздвиженський сільськогосподарський технікум за агрономічною спеціальністю. У Глухівському педагогічному інституті почав працювати з 1960 р., з 1961 р. викладав основи сільського господарства.

Упродовж 1968–1974 рр. очолював предметно-методичну комісію з природознавства. Викладав основи сільського

господарства, був заступником декана педагогічного факультету [22].

Нарочна Лідія Кирилівна. Народилася 18 квітня 1924 р. в с. Тернове Єланського району Волгоградської області. У 1942–1944 рр. працювала вчителем Терновської семирічної школи. У 1943 р. стала студенткою Волгоградського педагогічного інституту, де навчалася до 1946 р., а з 1946 р. до 1947 р. вчилася в Чуваському державному педагогічному інституті (м. Чебоксари), закінчила природничий факультет у 1947 р.

З 1948 р. до 1959 р. працювала вчителем у школах м. Камишина та м. Київ, з 1959 р. до 1973 р. – в Науково-дослідному інституті педагогіки спочатку молодшим, тоді старшим науковим співробітником відділу початкового навчання. За сумісництвом працювала в Київському педагогічному інституті (1968–1973).

У 1971 р. стає кандидатом педагогічних наук, успішно захистивши дисертацію в Київському державному педагогічному інституті.

Із серпня 1973 р. починає роботу в Глухівському педагогічному інституті на посаді доцента, а з 1980 р. до 1985 р. працює завідувачем кафедри природничих дисциплін на посаді в. о. професора. Очолювала групу наукових працівників і викладачів, які працювали над питання викладання природознавства у початкових класах. Була членом науково-методичної ради Міністерства освіти України, СРСР.

У творчому доробку педагога більше 200 наукових праць, у тому числі підручники з природознавства для початкової школи, навчальні та методичні посібники для вчителів та учнів педучилищ. Була автором чотирьох діафільмів, які використовувалися в роботі вчителів початкових класів. Її підручник з природознавства для початкової школи витримав близько сотні видань.

Лідія Кирилівна Нарочна є визначною постаттю в історії вітчизняної педагогіки і методики. Це фахівець, який пройшов великий шлях від практичної роботи в школі та виші до ґрунтовних наукових узагальнень. Формування особистості сучасного вчителя та викладача було провідною ідеєю діяльності Л. К. Нарочної. У кожній її лекції – досвід власної роботи та педагогічних спостережень, інноваційні підходи до формування природничих понять, розвитку практичних умінь та навичок.

Однією з перших Лідія Кирилівна пропонує не авторитарний стиль спілкування між студентом і викладачем, а стиль співпраці, заснований на спілкуванні та обговоренні ключових питань методики проведення уроків, екскурсій, позакласних заходів з природознавства. Лекції, практичні заняття, польова практика, позанавчальна робота зі студентами, організація науково-дослідної роботи кафедри та керівництво нею – це далеко не повний перелік того, що встигала Лідія Кирилівна.

Першим кроком до викладацької діяльності вона вважала досвід роботи викладача в школі, бо не можна навчати студентів того, чого ти не вмієш робити сам. У цьому студенти могли впевнитися, коли Л. К. Нарочна сама проводила відкриті уроки в початковій школі для них та вчителів міста і району. Також вона уважно спостерігала за діяльністю молодих викладачів, відвідуючи їхні заняття і даючи слушні поради. Незабутніми в пам'яті багатьох її учнів та студентів залишаться природничі екскурсії околицями Глухова та перші екскурсії в новоствореному Музеї природи, що виник за її ініціативи при кафедрі природничих дисциплін. Вона побувала в багатьох куточках колишнього Радянського Союзу: Камчатка, Памір, Середня Азія, Кавказ, Прибалтика, Карпати, була на Іртиші, Іссик-Кулі, Дунаї; добре знала всі околиці Глухова. Свого часу склала нормативи «Альпініст СРСР», стала капітаном річкового флоту. Це була людина з надзвичайним оптимізмом, невичерпною енергією, яка жодної хвилини не могла бути без якоїсь справи, тому встигала зробити дуже багато. Такий стиль життя виробився, мабуть, ще в далекі роки молодості, які припали на важкий час війни. Провчившись лише місяць на бронетанковому факультеті Сталінградського інституту металургійної промисловості, вона разом з іншими студентами збирала врожай на Поволжі, копала протитанкові рови під Сталінградом. Робота в сільській школі зумовила вибір подальшого навчання в педагогічному інституті, який був евакуйований зі Сталінграда. Пройшовши таку сувору школу життя, вона зберегла доброзичливість, щирість, відвертість, чуйне ставлення до інших.

Л. К. Нарочна – відмінник народної освіти СРСР та України, заслужений працівник народної освіти України, лауреат Державної премії України, нагороджена медаллю ВДНГ, багатьма почесними грамотами. Її ім'я занесено до Книги педагогічної слави України.

Після виходу на пенсію продовжувала працювати на посаді доцента кафедри природничих дисциплін з 1990 р. до 1999 р. [15,19,21].

Гончарова Клавдія Дем'янівна. Народилася 22 квітня 1932 р. у с. Гелетенці Гвардійського району Хмельницької області в сім'ї службовців. 1936 р. сім'я переїхала в с. Грем'ячка Ямпільського району Сумської області. 1948 р. закінчила Грем'ячківську семирічну школу. Упродовж наступних чотирьох років навчалася у Воздвиженському сільськогосподарському технікумі. Упродовж 1952–1958 рр. працювала агрономом. У 1958–1964 рр. навчалася за спеціальністю «Ботаніка» в Білоруському державному університеті. Одночасно в 1959–1967 рр. працювала вчителем біології та хімії в Ямпільській середній школі робітничої молоді та Ямпільській восьмирічній школі (1959–1967).

25 серпня 1967 р. була призначена викладачем природознавства на погодинній основі в Глухівський педінститут. Із лютого по серпень 1968 р. обіймала посаду завідувача консультпункту. 1 вересня 1968 р. була переведена на штатну посаду асистента кафедри природознавства. 16 березня 1970 р. вступила до аспірантури за спеціальністю «Цитологія» у Всесоюзний науково-дослідний інститут луб'яних культур. 1 вересня 1971 р. переведена на посаду викладача. 26 червня 1975 р. призначена на посаду старшого викладача. 11 травня 1977 р. захистила кандидатську дисертацію з біології в Інституті генетики і цитології АН БРСР. 31 січня 1979 р. обрана на посаду доцента кафедри природознавчих дисциплін. 1980 р. був виданий навчальний підручник «Методика викладання природознавства в початкових класах». Одним з його авторів була К. Д. Гончарова. 26 вересня 1980 р. звільнена з посади у зв'язку із переходом до Сумського педінституту (ВАГНПУ, ОСВ К. Д. Гончарової, 51 арк.) [22].

Ковальчук Галина Василівна. Важлива віха в розвитку Глухівського НПУ ім. О. Довженка та становленні факультету природничої і фізико-математичної освіти пов'язана з іменем Галини Василівни Ковальчук (1938–2019), завдяки ініціативі та старанням якої було започатковано підготовку фахівців за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія» у поєднанні зі спеціальністю «Початкове навчання», сформовано необхідну матеріально-технічну базу. Популярність

спеціальності, висококваліфікований викладацький склад стали передумовою заснування окремого факультету – біологічного, який згодом перейменовано на природничий та реорганізовано у факультет природничої і фізико-математичної освіти.

Галина Василівна – знана українська вчена в галузі педагогіки та методики викладання природознавства, зоології та екології, кандидат педагогічних наук (1974), доцент (1977), професор кафедри природничих дисциплін (1990), заслужений працівник народної освіти України (1994). Протягом чотирьох десятиліть була мудрою наставницею і взірцем не лише для багатьох студентів, чимало з яких стали колегами та здібними учнями, але й для тисяч учителів початкових класів і біології.

Народилася Г. В. Ковальчук 3 жовтня 1938 р. в селі Рудня-Крупчатка Лугинського району Житомирської області. У 1961 р. закінчила біологічний факультет Ужгородського державного університету за спеціальністю «Зоологія». Чотири роки працювала вчителькою біології в школах Вінниччини та рідної Житомирщини, набувши неоціненного педагогічного досвіду, що відіграв важливе значення в майбутньому науковому зростанні.

У 1965 р. Г. В. Ковальчук почала працювати на посаді наукового співробітника зоологічного музею Ужгородського державного університету. Тут вона полюбила орнітологію – науку про птахів. Саме студентські роки, чарівне місто Ужгород, перших друзів у дорослому житті, дослідження в зоологічному музеї і чудовий колектив науковців, розумний, відданий справі, дотепний, Галина Василівна буде з трепетом згадувати протягом усього життя.

У Глухів Галину Василівну життєва дорога привела в 29 років, і з цього моменту місто та університет вона полюбила назавжди. Сюди в 1967 р. вона переїхала разом із чоловіком Генріхом Степановичем Ковальчуком, який став кандидатом філологічних наук, доцентом, багаторічним деканом факультету підготовки вчителів початкових класів, проректором [10-14].

У Глухові вона пройшла шлях від асистента до професора, завідувача кафедри природничих дисциплін. Тривалий час була провідним викладачем курсів «Методика викладання природознавства», «Зоологія хребетних», «Основи екології». Своєму творчому становленню Галина Василівна завдячує видатному методисту з навчання природознавства Лідії Кирилівні Нарочній – кандидату педагогічних наук, старшому науковому

співробітнику, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки, авторці шкільних підручників з природознавства для учнів початкових класів. Саме Лідія Кирилівна відкрила їй шлях у науку, стала прекрасним порадником у житті. Під керівництвом Лідії Кирилівни була підготовлена та захищена кандидатська дисертація, наукові положення якої високо оцінені всією науково-педагогічною спільнотою як інноваційні, особливо дуже схвальні відгуки отримано від А. М. Низової – на той час авторитетної вченої в галузі природничої освіти молодших школярів. На запрошення Галини Василівни Л. К. Нарочна переходить працювати з Науково-дослідного інституту педагогіки України в Глухів, з чого розпочинається новий етап в історії кафедри природничих дисциплін, зокрема і підвищенні авторитету нашого ЗВО загалом.

Галина Василівна не лише досконало володіла методикою викладання педагогічних і біологічних наук, а й щедро передавала свій досвід майбутнім учителям, формувала в молодого покоління любов до природи, активно займалася науково-дослідною та науково-методичною роботою. Якщо запитати у колишніх студентів, що навчалися в той час в університеті, про викладачів, першою вони завжди з теплотою згадають саме Галину Василівну, згадають її цікаві лекції, мудре керівництво курсовими, дипломними та магістерськими роботами. У її характері та стилі викладання гармонійно поєднувалися і доброта, і толерантність, і вимогливість [20].

Г. В. Ковальчук була членом редакційної колегії журналу «Початкова школа» (вела в ньому зоологічну сторінку), збірника наукових праць «Вісник Глухівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки», на громадських засадах працювала науковою кореспонденткою відділу початкового навчання Науково-дослідного інституту педагогіки України. Входила до складу координаційної ради України з проблем екологічної освіти, брала активну участь у розробленні концепції екологічної освіти в школах України та її впровадженню в освітній процес під час підготовки майбутніх педагогів. Так, Галина Василівна однією з перших звернулася до проблеми формування в школярів екологічних понять, чітко відокремлюючи їх від природоохоронних понять, екологічної грамотності, культури і свідомості. Її розробки виходили за межі традиційної методики, орієнтуючись на нові підходи до

викладання предметів біологічного циклу, формуючи нове для того часу розуміння відповідальності кожного за сталий розвиток природи. Однією з перших Г. В. Ковальчук започаткувала екологічний принцип вивчення зоології студентами педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти.

Г. В. Ковальчук є автором понад 100 науково-методичних публікацій у періодичних наукових виданнях з проблем педагогіки, природознавства, екології, зоології та навчальних посібників для студентів ЗВО, зокрема: «Методика викладання природознавства» (1981, 1990), що вийшла у видавництві «Вища школа» (Міністерство народної освіти України створило авторський колектив для підготовки посібника у складі Л. К. Нарочної, Г. В. Ковальчук, К. Д. Гончарової), «Зоологія з основами екології» (1988, 2000, 2001, 2003 і наступні стереотипні видання до 2024 року включно у видавництві «Університетська книга»), «Методичні рекомендації з основ екології» (1999) тощо.

Навчальний посібник «Методика викладання природознавства» на багато років став справжнім дороговказом для майбутніх учителів з формування цілісної природничої картини світу в молодших школярів. У ньому вичерпно, доступно, на високому науковому рівні розкрито основні особливості методики викладання природознавства, наведено конкретні фрагменти уроків, завдань, спостережень, практичних робіт, ігор, рисунків тощо. Зміст посібника містить аналіз програм і підручників, освітніх, екологічних, валеологічних, естетичних та ін. завдань вивчення природи, методику формування і розвитку природничих понять, форми організації освітнього процесу (типи уроків, екскурсій), різноманітні методи і прийоми, інформацію про матеріальну базу навчання природознавства, позакласну роботу, особливості викладання курсу в різних класах, малокомплектній школі тощо. І хоча з плином часу змінився державний і політичний устрій, людська свідомість, концепція шкільної освіти, ідеї, викладені в посібнику талановитими вченими, залишаються актуальними і в наш час.

У 1984 р. реалізована ще одна ідея творчого колективу: вийшла «Книга для читання з природознавства. 2 клас» (укладачі: Л. К. Нарочна, Г. В. Ковальчук, Г. С. Ковальчук), яка виявилась проривом у методиці, оскільки вона яскраво проілюструвала можливості інтегрованого навчання – природничих наук і літератури.

В академічній праці «Зоологія з основами екології» авторка продемонструвала екологічні підходи до вивчення зоології. Так, він розпочинається з розділу «Основи екології тварин», який достатньо повно ознайомлює читачів з основними термінами, поняттями і закономірностями біоекології як науки (зокрема «особина», «популяція», «біоценоз», «зооценоз», «біогеоценоз», «екосистема», «екологічна ніша» тощо). Розкрито питання поширення тварин у біосфері, взаємозв'язків тварин із середовищем існування, різноманітного впливу абіотичних, біотичних і антропогенних чинників на тварин, популяційної організації тварин, ланцюгів живлення і екологічних пірамід тощо. Також подано інформацію про охорону тваринного світу. Після вивчення великого конкретного таксону тварин наведено відомості про їх екологію, особливу увагу при цьому приділено поширенню організмів, впливу абіотичних і біотичних чинників, класифікації екологічних груп тварин, а також біологічним циклам. Посібник чудово ілюстрований світлинами тварин місцевої фауни. При розгляді представників систематичних груп реалізовано краєзнавчий принцип вивчення екології та зоології [12].

Понад 20 років з невеликими перервами (з 1985 по 2008 рр.) Г. В. Ковальчук очолювала кафедру природничих дисциплін, що досягла свого науково-методичного розквіту і вважалась однією з найкращих і найавторитетніших в університеті. З великою повагою Галина Василівна завжди згадувала своїх перших колег-викладачів: Є. О. Савич, І. Ф. Гавриченко, І. Д. Гіптенко, К. Ю. Гриценко, Г. А. Кириленко. Високо цінувала висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, з якими працювала, – це Н. В. Хлонь, Н. М. Захарова, К. Д. Гончарова, Г. І. Пявка, В. М. Шерпельова, Л. А. Лепська, А. С. Бичко, Н. І. Куриленко, А. М. Кмець, К. І. Бородіна, О. П. Рудомін, Ю. В. Голюк, лаборантка Т. І. Руденко – головний зберігач фондів і «скарбів» кафедри. Пам'ятала майже всіх студентів з перших наборів за новою спеціальністю (настільки раділа її відкриттю). Згадувала, що студенти з великим натхненням та інтересом долучились до освітнього процесу, проводили захопливі біологічні та педагогічні дослідження, на їх основі виконували курсові та комплексні дипломні роботи, брали участь у конференціях різного рівня, здобували призові місця. Під її керівництвом виросла плеяда молодих фахівців, що гідно

продовжують напрацювання її наукової школи: доктори педагогічних наук, професори Інна Миколаївна Коренева, Марина Володимирівна Хроленко та ін. Ентузіазм Галини Василівни як керівника сприяв створенню Музею природи – улюбленого місця проведення занять студентів та екскурсій для школярів різного віку.

У жовтні 2003 р. Галина Василівна разом з чоловіком переїхали до дітей і онуків в український Крим, продовжуючи ще деякий час працювати на навчально-консультаційному пункті Глухівського НПУ ім. О. Довженка в м. Севастополі. Раділа близькості рідних людей, морю, чудовій природі, субтропічному клімату, хоча й сумувала за Глуховом. Завжди була патріоткою і справжнім громадянином України, тому досить болісно сприйняла окупацію Автономної Республіки Крим, але через поважний вік та хворобу повернутися на материкову частину не змогла, непохитно вірила у звільнення півострова. Відійшла у засвіти Галина Василівна у травні 2019 р. [12].

Галина Василівна Ковальчук своїми унікальними знаннями, надзвичайною працьовитістю, самовідданістю зробила великий внесок у становлення і розвиток нашого університету, у справу навчання і виховання тих, хто має за своєю професією і покликанням сіяти вічне, добре, мудре. Її ім'я завжди залишиться закарбованим на скрижалях історії факультету природничої і фізико-математичної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Кириленко (Кабанова) Анна Андріївна. Народилася 22 листопада 1922 р. в с. Лермонтово Чембарського повіту Пензенської губернії в сім'ї вчителів. 1928 р. сім'я переїхала до м. Токмак (Киргизька АСРР РРФСР, нині – м. Токмак, центр Чуйської області, Киргизстан). 1930 р. родина переїхала у с. Соколовка) Нововознесенського району Іссик-Кульської області Киргизької РСР. 1937 р. закінчила Нововознесенську семирічку та вступила до середньої школи. У 1940–1944 рр. навчалася на природничому факультеті Киргизького державного педагогічного університету. 1944–1945 н. р. викладала природознавство в педучилищі.

У липні 1945 р. переїхала в Україну. У 1946–1948 рр. працювала старшим лаборантом на кафедрі зоології, а пізніше на кафедрі зоотехніки Київського ветеринарного інституту. 1948–1949 рр. працювала вчителем хімії та англійської мови Дубовицької середньої школи (с. Дубовичі Кролевецького району). У 1950–1952 р.х працювала вчителем природознавства

у Мезинській семирічці (с. Мезин Коропського району Чернігівської обл.) та вчителем природознавства та англійської мови в Новгород-Сіверській середній школі № 1. У 1952–1960 рр. працювала вчителем природознавства та директором Шатринської середньої школи (с. Шатрище Ямпільського району).

З 1 лютого 1960 р. перебувала на посаді заступника директора Глухівського педінституту із заочної освіти. Відповідно до наказу від 1 березня 1960 р. була призначена викладачем анатомії та фізіології дитини та шкільної гігієни з погодинною оплатою. 1 серпня 1961 р. була переведена на повну ставку проректора із заочної освіти. 1 лютого 1962 р. переведена на посаду в. о. проректора з навчальної та наукової роботи. 1 лютого 1963 р. знову переведена на посаду проректора із заочної освіти. 1 жовтня 1963 р. була звільнена з посади, оскільки була обрана за конкурсом на штатну посаду старшого викладача анатомо-фізіологічних основ дітей шкільного віку.

З 1 жовтня 1967 до 1 жовтня 1968 року перебувала в річній аспірантурі Володимирського державного педагогічного інституту ім. П. І. Лебедева-Полянського. 21 травня 1969 р. була призначена на посаду проректора із заочного навчання. 15 жовтня 1970 р. захистила кандидатську дисертацію в раді Науково-дослідного інституту фізіології дітей та підлітків АПН СРСР на тему «Деятельность сердца детей младшего школьного возраста при умственных нагрузках». Через скорочення штату 1 лютого 1971 р. була переведена на посаду старшого викладача предметно-методичної комісії природознавства. 6 вересня 1971 р. була обрана на посаду доцента. 7 вересня 1974 р. була призначена завідувачем кафедри природничих дисциплін. Викладала курси анатомії та фізіології людини, вікової й педагогічної психології, плідно займалася науковою роботою. 1 квітня 1980 р. звільнена з посади завідувача кафедри природничих дисциплін та доцента цієї кафедри у зв'язку з виходом на пенсію та зміною місця проживання. Проте 31 серпня 1981 р. була знову призначена на посаду доцента кафедри педагогіки і психології Глухівського інституту. 8 жовтня 1981 р. була призначена на посаду декана факультету підготовки вчителів початкових класів.

Станом на 1980 р. мала 36 публікацій (матеріали конференцій, наукові збірники, журнал «Початкова школа» тощо). 28 жовтня 1983 р. була звільнена з посади декана

факультету підготовки вчителів початкових класів, але працювала на посаді доцента кафедри педагогіки та психології. 20 вересня 1984 р. була звільнена з посади у зв'язку із виходом на пенсію (ВАГНПУ, ОСВ Кириленко А. А., 131 арк.) [22].

Захарова Наталія Михайлівна. Народилася 20 листопада 1952 р. в м. Києві. Навчалася в середній школі № 102 м. Києва з 1960 до 1970 рр. З 1971 до 1977 рр. навчалася на вечірньому відділенні географічного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка за спеціальністю «Економічна географія». У 1973–1977 рр. та 1882–1986 рр. працювала вчителькою географії в школах Києва.

У 1977–1982 рр. та з 1989 р. – асистент, з 1990 р. – старший викладач кафедри природничих дисциплін Глухівського державного педагогічного інституту. У 2000 році захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук в Інституті педагогіки АПН України. Зі створенням на початку 2001 р. біологічного факультету поєднувала роботу викладача з роботою заступника декана факультету. Працювала над проблемою використання новітніх технологій у закладах вищої освіти та школі. Велику увагу у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів приділяла розвивальному навчання, формуванню процесуальних основ навчальної діяльності. У цьому ж році перейшла на посаду доцента кафедри теорії і методики початкового навчання, де і працювала до виходу на пенсію у 2018 р. Має подяки, грамоти, знак «Відмінник освіти України» (1993) [22].

Шерпельова Валентина Михайлівна. Народилася 18 березня 1938 р. в с. Ретивий Самарського району Східно-Казахстанської області Казахської РСР. У 1957 р. вступила на факультет природознавства Усть-Кам'яногірського державного педагогічного інституту (м. Усть-Кам'яногірськ Східно-Казахстанської області Казахської РСР), який закінчила у 1962 р., отримавши спеціальність учителя біології, хімії та основ сільського господарства. Упродовж 1962–1964 рр. працювала вчителем біології і хімії Верхньо-Березівської школи Глибоківського району Казахської РСР. У наступні роки – лаборантом, викладачем інститутів у м. Теміртау, м. Горький.

У 1978 році переїхала до Глухова. З 1979 р. почала працювати лаборантом, а потім (березень 1980 р.) асистентом кафедри природничих дисциплін, старшим викладачем (з

1985 р.) у Глухівському державному педагогічному інституті. Проводила практичні заняття із зоології, польову практику, викладала курси з охорони природи, вікової фізіології, шкільної гігієни. З 1983 р. працювала над дисертаційною темою «Удосконалення якості екологічної підготовки студентів педфаку в курсі зоології», друкувала статті, тези з цієї тематики. Завершила трудову діяльність 30 червня 1999 р. [22].

Пявка Ганна Іванівна. Народилася 9 березня 1937 р. у м. Карлівка Полтавської області. У 1954 р. закінчила Маячанську школу (Полтавська обл.). З 1954 р. до 1959 р. навчалася в Полтавському сільськогосподарському інституті на агрономічному факультеті, який закінчила з відзнакою, отримавши кваліфікацію вченого-агронома. Після навчання працювала агрономом колгоспу смт Зноб-Новгородське. Закінчивши в 1965 р. природничий факультет Сумського педагогічного інституту (заочно), отримала кваліфікацію вчителя біології і основ сільськогосподарського виробництва, тому змогла працювати вчителем біології в школах м. Середино-Буда, Зноб-Новгородське, Ямпіль, Суми, методистом обласної станції юних натуралістів.

З грудня 1977 р. – викладач ботаніки кафедри природничих дисциплін Глухівського педагогічного інституту. У 1979 р. вступила до заочної аспірантури ВНІІ луб'яних культур на спеціальність «Селекція і насінництво». До 1998 р. читала лекції з анатомії і морфології рослин, охорони природи, вела польову практику з ботаніки, займалася збиранням і укладанням навчального морфологічного, систематичного, екологічного гербарію рослин, особливо рослин Глухівщини, занесених до Червоної книги, залучала до цієї роботи студентів. На лабораторних заняттях особливу увагу приділяла матеріалу, необхідному майбутнім учителям початкових класів для викладання природознавства. Розробила методичні картки для лабораторних занять, за допомогою яких студенти вивчали матеріал і здійснювалася перевірка отриманих знань, проводила цікаві заходи ботаніко-екологічного спрямування, виготовила стенди з ботаніки для навчального кабінету. Багато уваги приділяла виховній роботі зі студентами: організовувала тематичні вечори – ботанічний КВК, «Зелений світ» та інші. Нагороджена грамотами Глухівського педагогічного інституту та Міністерства освіти України [22].

Горбенко Петро Анатолійович. Народився в 1930 р. в с. Толстая Городищенського району Черкаської області. З 1954 р. до 1959 р. навчався на економічному факультеті Української сільськогосподарської академії, отримав кваліфікацію агронома-економіста. У 1963 р. вступив на педагогічний факультет Московської сільськогосподарської академії ім. Тімірязєва (заочно), який закінчив у 1965 р. З 1960 р. працював старшим науковим співробітником Української дослідної станції бджільництва (с. Чернятин Жмеринського району Вінницької області), завідділу економіки Української дослідної станції бджільництва (м. Гадяч Полтавської області). Кандидат економічних наук.

З 1978 р. працював старшим науковим співробітником, завідувачем сектору економіки ВНІІ луб'яних культур (м. Глухів Сумської області). У червні 1986 р. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Економіка, планування і організація управління сільським господарством». 1986 р. прийнятий на посаду доцента кафедри трудового навчання і креслення, у 1988 р. був переведений з кафедри трудового навчання на кафедру природничих дисциплін. Опікувався рідкісними екзотичними рослинами, які росли на території інституту. Завдяки його старанням і великій наполегливості була збудована теплиця, у якій вирощували різноманітні рослини. Теплиця використовувалася і для практичних занять з ботаніки, основ сільського господарства зі студентами. У 1992 р. був переведений на кафедру основ медичних знань. З липня 1994 р. працював на посаді завідувача кафедри основ медичних знань. 1997 р. був звільнений з посади доцента кафедри медичних знань за власним бажанням [22].

Люрін Ігор Борисович. Народився 20 червня 1936 р. в м. Богуслав Обухівського району Київської області в сім'ї службовця. 1954 р. закінчив Богуславську середню школу № 2. У 1954–1955 рр. працював слюсарем та шофером при Богуславському автомотоклубі ДОСААФ.

У 1958–1963 рр. навчався на природничому факультеті Ніжинського державного педагогічного інститут ім. М. В. Гоголя. 1963 р. працював учителем хімії та біології Богуславської школи № 4.

1964–1967 рр. – навчання в аспірантурі при відділі палеозоології Інституту зоології АН УРСР. 29 жовтня 1969 р.

захистив кандидатську дисертацію в Інституті зоології АН УРСР. У 1967–1970 рр. працював молодшим науковим співробітником відділу палеозоології, у 1970–1975 рр. очолював у якості старшого наукового співробітника лабораторію палеонтологічної геохронології. У 1975–1977 роках перебував на посаді старшого викладача кафедри зоології Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка. 1977–1983 рр. – завідувач кафедри зоології цього вишу. 1981 р. отримав учене звання доцента. У 1983–1987 рр. працював у Мелітопольському державному педагогічному інституті спочатку як доцент, а з 1985 р. – як завідувач кафедри фізичної географії та геології. У вересні 1984 року був обраний професором цієї кафедри. Викладав курси загальної геології, палеонтології, зоології, зоогеографії та охорони здоров'я.

31 серпня 1987 р. був обраний на посаду доцента кафедри природничих дисциплін Глухівського державного педагогічного інституту. На момент влаштування в інститут підготував докторську дисертацію на тему «Особенности формирования малакофауны континентальных отложений антропогенеза платформенной части Украины». 28 серпня 1989 р. звільнений з посади у зв'язку з переведенням до філіалу Київського державного педагогічного інституту [22].

Блажієвська Ганна Павлівна. Народилася 3 жовтня 1938 р. у с. Сушки Канівського району Черкаської області в селянській родині. 1956 р. закінчила Прохорівську середню школу (Полтавська область). 1958–1963 рр. навчалася на лісогосподарському факультеті Української сільськогосподарської академії. 1963–1967 рр. працювала в лісництвах Дніпропетровської області. Наступні три роки навчалася в аспірантурі Української сільськогосподарської академії за спеціальністю «Ентомологія». 1971 р. захистила кандидатську дисертацію. 1970–1972 рр. перебувала на посаді інструктора-плановика Білопільського райкому профспілки робітників сільського господарства та заготівель. З 1973 р. працювала в Українській дослідній станції бджільництва (м. Гадяч Полтавської області).

15 липня 1980 р. була призначена на посаду старшого викладача кафедри природничих дисциплін Глухівського педінституту. Із 1 серпня 1985 р. була обрана на посаду виконувача обов'язки доцента кафедри природничих дисциплін.

Викладала курс «Анатомія і фізіологія людини». 25 вересня 1989 р. звільнена з посади доцента за сімейними обставинами (ВАГНПУ, ОСВ Г. П Блажієвської, пагінація відсутня) [22].

Кмець Алла Миколаївна. Народилася 6 вересня 1960 року в м. Глухові. Навчалася в школі №6, №3, яку закінчила в 1977 році. Вступила на факультет природознавства Ленінградського державного педагогічного інституту ім. О. І. Герцена, який закінчила у 1982 р., отримавши кваліфікацію вчителя біології і хімії.

Трудову діяльність у Глухівському педагогічному інституті розпочала з 1982 р. на посаді лаборанта кафедри природознавства. З 1986 – молодший науковий співробітник, асистент, старший викладач, заступник декана з навчально-виховної роботи природничого факультету. У 2003 р. закінчила аспірантуру в Глухівському державному педагогічному університеті.

Проводила змістовні лекції, цікаві практичні й лабораторні заняття із зоології, а з 1994 до 2024 року викладала методику навчання біології і методику навчання природознавства. Цікавилася всім новим у методиці природничих наук, особливо інноваційними технологіями в методиці біології. Ці питання висвітлено в низці статей у фахових виданнях, навчально-методичних посібниках. Є співавтором оригінального шкільного підручника з біології та екології, який брав участь у Всеукраїнському конкурсі шкільних підручників, і зараз є навчальним посібником (С. Д. Рудишин, А. М. Кмець, В. І. Самілик, І. М. Гулакова. Біологія і екологія. 10 клас : навчальний посібник. Суми, 2021. 388 с.).

Долучалася до організації та проведення круглих столів, семінарів для вчителів біології міста і району. Брала участь у різноманітних екологічних заходах, вела заняття на підготовчих курсах для вступників. Останні роки роботи опікувалася унікальним навчальним кабінетом біології, де проводила заняття не тільки зі студентами, а й з учнями; поповнювала кабінет необхідним обладнанням. Її робота була оцінена знаком «Відмінник освіти України» (2004), Почесною Грамотою Міністерства освіти і науки України (2007) [22].

Церковний Альберт Олександрович. Народився 23 березня 1959 р. в м. Ломоносов Ленінградської області в сім'ї військовослужбовця. Закінчив біологічний факультет

Харківського державного університету за спеціальністю «Ботаніка та зоологія» у 1985 р. Працював у Глухівському педагогічному інституті з серпня 1985 р. до 1989 р. на посаді асистента кафедри природничих дисциплін. Викладав анатомію людини, вікову фізіологію і гігієну. Дуже цікаво проводив лабораторні заняття, польову практику, виїздив зі студентами на екскурсії, зацікавлював їх живописом, літературою, музикою, читав лекції з психології та біології для населення. У 1986 р. виконував обов'язки заступника декана факультету підготовки вчителів початкових класів. У 1987 р. проходив наукове стажування в Інституті гідробіології АН України. 15 листопада 1989 р. був зарахований до аспірантури Харківського університету ім. О.М. Горького за спеціальністю «Загальна психологія, історія психології» [22].

Голюк Юрій Всеволодович. Народився у 1967 р. в м. Глухові. Закінчив Сумський державний педагогічний інститут у 1990 р., отримавши кваліфікацію вчителя біології і хімії. Із цього часу почав працювати старшим лаборантом, а з 1992 р. – викладачем кафедри природничих дисциплін Глухівського педагогічного інституту. Доклав багато зусиль до створення Музею природи на факультеті. У лютому 1995 р. звільнився з цієї посади у зв'язку зі вступом до аспірантури Інституту луб'яних культур (м. Глухів Сумської області) [22].

Рудомін Олександр Петрович. Народився 19 листопада 1964 р. в м. Глухів Сумської області. Навчався в ЗОШ № 3, яку закінчив у 1980 р. (8 класів). Після отримання середньої спеціальної агрономічної освіти, з 1984 до 1991 рр. (з перервою у зв'язку зі службою в армії) навчався в Сімферопольському університеті на біологічному факультеті. Працював учителем біології і хімії в с. Студенок Глухівського району Сумської області.

З 1992 р. почав свій трудовий шлях у Глухівському педагогічному інституті. До 2008 р. працював завідувачем агробіостанції, проводив практичні заняття із зоології, викладав спецкурс «Виготовлення наочних посібників» та проводив польову практику із зоології. Разом з колегами наполегливо працював над створенням унікального Музею природи з кількома відділами, розробляв експозиції, частина експонатів яких була виготовлена ним власноруч [22].

Кубицький В'ячеслав Антонович. Народився 19 квітня 1924 р. в м. Львові. У 1949 р. закінчив Глухівський технікум меха-

нізації та електрифікації сільського господарства за спеціальністю технік-електрик. З 1949 по 1951 рр. навчався на фізико-математичному факультеті Глухівського учительського інституту; з 1953 по 1956 рр. — на фізико-математичному факультеті Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького. З 1952 по 1974 рр. В. А. Кубицький працював учителем фізики в школі № 1 м. Дружба Ямпільського району Сумської області. У цей час проводив у школі науково-методичну роботу, брав участь у науково-практичних конференціях району, області, республіки.

З 1974 по 2000 рр. працював старшим викладачем, доцентом, завідувачем кафедри фізики Глухівського державного педагогічного інституту ім. С. М. Сергєєва-Ценського. Брав активну участь у семінарах лабораторії науково-дослідного інституту методів і змісту навчання Академії педагогічних наук СРСР, був рецензентом редколегії журналу «Фізика в школі».

В. А. Кубицький працював над розробленням нових приладів фізичного практикуму, мав авторські свідоцтва на винаходи, є автором навчальних посібників «Практикум з фізики в середній школі», «Сучасний урок фізики в школі», розробив програму курсу «Загальна електротехніка», підготував понад 40 науково-методичних статей для вчителів шкіл.

Відмінник народної освіти УРСР. Заслужений працівник народної освіти України (1995). Нагороджений медаллю «За трудову доблесть» (1970), Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР, почесними грамотами Міністерства освіти СРСР, Міністерства освіти УРСР [18].

Волос Микола Петрович. Народився 2 січня 1948 р. в с. Моївка Чернівецького району Вінницької області. У 1970 р. закінчив Ужгородський державний університет за спеціальністю «Математика», після чого продовжив здобувати освіту в аспірантурі згаданого закладу вищої освіти.

Викладацьку діяльність у Глухівському педагогічному інституті М. П. Волос розпочав у 1974 р. Протягом майже 37-річного викладання обіймав посади старшого викладача, доцента, завідувача кафедри математики, заступника декана, а згодом – декана загальнотехнічного факультету.

У 1983 р. М. П. Волос захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук, у 1989 р. йому присвоєне вчене звання доцента.

З 1989 р. М. П. Волос обіймає посаду проректора з

навчальної та наукової роботи, згодом – проректора з навчально-методичної роботи, з 2002 по 2011 рр. – першого проректора Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Під керівництвом педагога 12 спеціальностей університету отримали ліцензії, 6 з них акредитовано за IV рівнем.

М. П. Волос є автором 30 наукових праць із питань механіки деформованого твердого тіла, зокрема: «Вільні коливання нерозрізних пластин з врахуванням деформації поперечного зсуву», «Варіативність завдань прикладного характеру – один із шляхів індивідуалізації навчального процесу з вищої математики», «Стійкість нескінченної багатошарової пластини у надзвуковому потоці газу», «Основні співвідношення і динамічні рівняння спрощеного варіанта геометрично нелінійної теорії трансверсально-ізотропних пластин» тощо [5].

Кумеський Василь Романович. Доцент, кандидат фізико-математичних наук, на викладацькій роботі з 1953 р., має понад 50 публікацій.

Найвідоміші праці: «Методичний посібник з історії фізики», «Комплекс методичних рекомендацій для спеціальності 7.010103 з вивчення курсів «Оптика», «Атомна та ядерна фізика», «Загальна фізика»» [16].

У цей період на факультеті здійснювали викладацьку діяльність Р. А. Гаврина, Н. Г. Великолуг, М. І. Сегеда, В. В. Щербаков, М. С. Гуренков, М. М. Шамсутдінов, З. Б. Хеїров, Н. І. Горохова, В. М. Маслова, О. М. Магар, Н. А. Лапіна, С. Л. Чернюк.

Період 1991–2024 рр.

Лепська Любов Антонівна народилась 12 червня 1942 р. в селі Попівка Велико-Писарівського району Сумської області. У 1959 р. закінчила 10 класів Велико-Писарівської середньої школи № 1. З 1959 по 1961 рр. працювала в навчальному господарстві «Комуніст» Харківського сільськогосподарського інституту з одночасним відвідуванням курсів з підготовки вступу до інституту. 1961–1966 рр. – студентка Харківського сільськогосподарського інституту імені В. В. Докучаєва факультету захисту рослин (м. Харків). У липні 1966 р. розпочинає трудову діяльність як молодший науковий співробітник лабораторії захисту рослин ВНДІ луб'яних культур (м. Глухів Сумської обл.), а з 1980 по 1985 рр. – старший

науковий співробітник цієї лабораторії. До жовтня 1989 р. була старшим науковим співробітником лабораторії селекції і генетики коноплі ВНДІ луб'яних культур. Навчалася в аспірантурі ВНДІ луб'яних культу за спеціальністю «Ентомологія». Після закінчення аспірантури захистила дисертацію з присвоєнням наукового ступеня кандидата біологічних наук. Працювала в галузі біології над вивченням шкідників та хвороб конопель. Розроблені нею методики оцінювання селекційного матеріалу конопель на їх стійкість до шкідників, хвороб та паразитів упроваджені у виробництво. Є співавтором районованих однодомних сортів конопель.

З жовтня 1989 до липня 2000 рр. працювала старшим викладачем кафедри природничих дисциплін Глухівського державного педагогічного університету. Викладала курс анатомії людини, приділяючи на заняттях особливу увагу використанню анатомічної наочності. У колі інтересів було впровадження сучасних методик і передових технологій навчання і виховання. Л. А. Лепська – автор методичних рекомендацій «Ембріональний розвиток організмів», «Тваринні тканини». У її доробку понад 40 наукових робіт. Започаткувала навчальні екскурсії зі студентами до анатомічного музею міського медичного училища. Із створенням кафедри біології (згодом кафедри біології і основ сільського господарства) обіймала посади старшого викладача, доцента до 21 грудня 2012 року [21].

Куриленко Ніна Іванівна. Народилась 23 листопада 1948 р. в с. Тальки Новоград-Волинського району Житомирської області. У 1966 р. вступила до Харківського сільськогосподарського інституту ім. В. В. Докучаєва, який закінчила в 1971 р. Після закінчення інституту одержала направлення на роботу до ВНДІ луб'яних культур у м. Глухів Сумської області, де працювала молодшим, згодом старшим науковим співробітником лабораторії захисту рослин до 5 жовтня 1988 р.

З 1991 р. – асистент, з 1992 р. – старший викладач кафедри природничих дисциплін Глухівського педагогічного інституту. Зі створенням кафедри біології працювала старшим викладачем цієї кафедри. У 2006 р. завершила роботу у зв'язку з виходом на пенсію [22].

Кузьменко Людмила Олегівна. Народилася 29 жовтня 1955 р. в с. Мишлятичі Мостиського району Львівської області. У

м. Глухів, куди переїхала родина, середню школу №1 закінчила із золотою медаллю. У 1978 р. з відзнакою завершила навчання у Львівському політехнічному інституті, отримавши спеціальність «Хімічна технологія біологічно активних сполук» на факультеті технології органічних речовин. Одержала рекомендацію від ради факультету для вступу до аспірантури. Захистила дисертацію на здобуття ступеня кандидата хімічних наук (1984). З 1985 по 1991 рр. працювала старшим науковим співробітником Всесоюзного науково-дослідного інституту луб'яних культур (м. Глухів).

З 1995 р. розпочала роботу в Глухівському педагогічному університеті, з 1997 р. працювала на кафедрі біології і основ сільського господарства на посаді доцента. Є авторкою 30 наукових робіт з дослідження властивостей хіноїдних сполук. Отримала 4 авторські свідоцтва на способи збирання, консервації сировини та отримання трести конопель. Нові педагогічні технології вдало й активно втілювала в навчальному процесі. Викладала весь цикл хімічних дисциплін на кафедрі. Підготувала низку методичних посібників з хімії. Вражала надзвичайною ерудицією з багатьох питань науки, літератури і мистецтва. Її потужний голос і співочий дар ушановували не лише мешканці міста, а й гості університету. Очолювала наукову групу студентів «За хімічні знання та культуру» [22].

Мигун Микола Павлович. Народився 24 грудня 1953 р. в с. Кривоносівка Середино-Будського району Сумської області. У 1976 р. закінчив Харківський сільськогосподарський інститут ім. В. В. Докучаєва, отримавши кваліфікацію вченого-агронома зі спеціальності «Селекція насінництва». Працював у Миронівському інституті пшениць, а з 1977 р. розпочав трудову діяльність у Всесоюзному інституті луб'яних культур м. Глухова. Займався питаннями біотехнології луб'яних культур. Уперше в Україні розробляв біотехнологічні методи створення вихідного селекційного матеріалу льону та конопель. У 1995 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Взаємозв'язок канабіноїдів та господарсько-цінних ознак конопель» у Харківському інституті рослинництва імені В. Я. Юр'єва.

З 2002 по 2023 рр. працював у стінах Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Його багатий науковий і практичний досвід був запорукою високого науково-методичного рівня викладання низки дисциплін: «Генетика з основами селекції», «Гістологія з

основами цитології та ембріології», «Психогенетика», «Планування біологічного експерименту та аналіз даних». У його науковому доробку понад 30 науково-методичних праць, серед яких навчальний посібник «Генетика з основами селекції», що став підґрунтям для отримання посади доцента кафедри біології у 2008 р.

Активна життєва позиція, відповідальність, толерантність здобули йому пошану і авторитет серед колег і студентства.

Є автором понад 50 наукових та навчально-методичних праць, серед яких навчально-методичні посібники, статті, фахові статті та тези на конференціях різного рівня. Має авторське свідоцтво на безнаркотичний сорт коноплі посівної, нагороджений срібною медаллю ВДНГ СРСР (1991), Грамотою Сумської обласної державної адміністрації (2009) та Почесною Грамотою Сумського комітету профспілки працівників освіти і науки України (2009) [22].

Гурець Іван Миколайович. Працював на посаді асистента кафедри з 2005 р. Викладав курси дисциплін медичного напрямку. Сферою його наукових інтересів були дослідження впливу шкідливих звичок на здоров'я підлітків, а також методика навчальної та виховної роботи, спрямована на профілактику цих явищ у молодого покоління. Викладач у 2010 р. закінчив аспірантуру при НПУ імені М. П. Драгоманова і активно працював над захистом кандидатської дисертації на тему «Формування понять здорового способу життя на уроках біології в учнів основної школи». Є автором близько 20 наукових публікацій на педагогічну й біологічну тематику. У доробку викладача – навчальний посібник «Видатні постаті в історії біології» у співавторстві з викладачами кафедри. Активно впроваджував наукові досягнення в навчальну роботу, керував курсовими і бакалаврськими роботами, очолював науковий гурток «Імпульс» [22].

Бичко Анатолій Степанович. Народився 7 квітня 1937 р. с. Любимівка Іванівського району Херсонської області.

Після закінчення школи в 1954 р., роботи в колгоспі, служби в армії з 1959 р. навчався в Херсонському сільськогосподарському інституті на агрономічному факультеті, який закінчив у 1964 р. З 1966 до 1969 рр. – аспірант кафедри захисту рослин (спеціальність «Ентомологія») сільськогосподарського інституту (м. Херсон). У 1969 р.

достроково захистив дисертацію, отримав учений ступінь кандидата біологічних наук і розпочав роботу на Українській науково-дослідній станції рису в м. Скадовську Херсонської області старшим науковим співробітником, завідувачем відділу захисту рослин, заступником директора з наукової роботи.

З 1974 р. до 1991 р. – завідувач лабораторії захисту рослин, завідувач відділу агротехніки ВНДІ луб'яних культур (м. Глухів Сумської області). У 1977–1979, 1981, 1983 і в 1985 рр. відряджався в Республіку Куба для надання науково-технічної допомоги в питаннях рослинництва.

З 1991 р. – доцент кафедри природничих дисциплін Глухівського державного педагогічного інституту. З 2003 р. до 2008 р. очолював кафедру теорії і методики викладання природничих дисциплін. За час роботи підготував навчально-методичне забезпечення і викладав такі дисципліни: фізіологія рослин, систематика рослин, зоологія безхребетних, мікробіологія, еволюційне вчення, основи екології, ґрунтознавство, біологічні дослідження в школі. Він був фундатором Музею природи, з його діяльністю пов'язано створення значної кількості експозицій (відділ безхребетних), виготовлених на основі власних колекцій (налічує понад 300 екземплярів). 31 серпня 2012 р. звільнився з посади доцента кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін ГНПУ у зв'язку з виходом на пенсію [22].

Бородіна Катерина Іванівна. Народилася 12 грудня 1948 р. (за паспортом 1 січня 1949 р.) у с. Кизлів Кам'янсько-Бузького району Львівської області. У 1967 р. вступила до Житомирського сільськогосподарського інституту, а в 1972 р. закінчила Українську сільськогосподарську академію за спеціальністю «Агрономія», отримавши кваліфікацію вченого- агронома.

Обіймала посади старшого лаборанта, молодшого наукового співробітника Інституту луб'яних культур. З 1987 до 1999 рр. працювала викладачем Глухівського технікуму імені С. А. Ковпака. У 1996 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук в Інституті рослинництва імені В. Я. Юр'єва (м. Харків).

З 2000 р. – викладач кафедри природничих дисциплін Глухівського державного педагогічного інституту, з 2003 р. – доцент кафедри природничих дисциплін Глухівського державного педагогічного університету. Викладала мікробіологію з основами

вірусології та імунології, еволюційні вчення з основами філогенії рослин і тварин, зоологію безхребетних тварин, історію біології. Є автором навчальних посібників з актуальних проблем біології, еволюційних учень, статей у вітчизняних фахових і зарубіжних виданнях. Організовувала роботу студентів з виготовлення колекцій безхребетних тварин, ілюстративного матеріалу із зоології. Брала активну участь у підготовці студентів до участі в турі Всеукраїнських олімпіад з біології (2014–2017). Була членом громадської організації «Українське товариство генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова. У вересні 2021 р. завершила трудову діяльність у зв'язку з виходом на пенсію [22].

Горшкова Лідія Михайлівна. Народилася 4 лютого 1938 р. у с. Яшалта Калмицької АРСР. Середню освіту здобула в с. Ольховатка Воронізької області. У 1957 році вступила до Воронізького сільськогосподарського інституту, а у 1960 році перевелася до Української сільськогосподарської академії у Києві, яку закінчила у 1962 р., отримавши диплом вченого- агронома.

З 1966 по 1990 рр. працювала у Всесоюзному науково-дослідному інституті луб'яних культур (м. Глухів). У 1971 р. стала кандидатом біологічних наук, захистивши дисертацію на тему «Фізіолого-біохімічні особливості конопель різної статі дводомних і одnodомних форм». У 1994 р. отримала ступінь доктора сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.01.05 «Селекція і насінництво» (тема дисертації – «Біологічні основи формування канабіноїдних сполук у конопель та розробка методів визначення їх вмісту в селекційних цілях»).

З 1990 р. почала працювати в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, де з 1997 по 2022 рр. очолювала кафедру біології та основ сільського господарства. У 2002 р. отримала звання професора. Займалась вивченням фізіологічних, біохімічних властивостей рослин з метою використання їх особливостей у селекції та генетиці, розробленням методів газорідинної та тонкошарової хроматографії. У доробку науковиці понад 150 наукових та навчально-методичних праць, серед яких розділи монографій, монографії, навчальні, навчально-методичні посібники, статті, індексовані в наукометричних базах Scopus, Web of Science, фахові статті та тези на конференціях різного рівня. Нагороджена золотою і срібними медалями ВДНГ, має низку почесних грамот,

звання заслуженого діяча освіти, нагороджена медаллю НАПН України «Григорій Сковорода» [15; 22].

Самощенко Анатолій Васильович. Народився 9 вересня 1953 р. в м. Глухові. Здобув вищу освіту в Глухівському педагогічному інституті на факультеті загальнотехнічних дисциплін, а з 1978 р. працював викладачем у цьому навчальному закладі.

Тема дисертаційного дослідження – «Особливості методики викладання електротехніки у вищих педагогічних навчальних закладах». Коло наукових інтересів: упровадження кредитно-модульної системи; розроблення методичних рекомендацій із циклу лабораторних робіт з радіоелектротехніки; удосконалення змісту, форм і методів підготовки студентів з предметів «Електротехніка з лабораторним практикумом», «Загальна електротехніка» [22].

У 2010 році звільнився у зв'язку з виходом на пенсію.

Кияненко Андрій Леонідович. Народився 2 січня 1977 р. в м. Глухові. Навчався у Київському національному державному університеті ім. Т. Г. Шевченка на фізичному факультеті. З 1 вересня 2004 р. працював у Глухівському національному педагогічному університеті на кафедрі фізики та математики. Коло наукових інтересів: сучасні сегнетоелектричні матеріали; радіоспектропічні дослідження діелектричних матеріалів; висвітлення науково-технічного розвитку в ЗМІ та корекція неправильних уявлень про науково-технічний прогрес у ВНЗ. А. Л. Кияненко викладав дисципліни «Квантова фізика», «Теоретична механіка», «Загальна фізика».

У 2013 р. звільнився у зв'язку із закінченням терміну дії контракту [22].

Степанченко Олександр Володимирович. Народився 8 березня 1979 р. в м. Глухові. Здобув освіту в Глухівському державному педагогічному університеті. З 15 вересня 2003 р. працював асистентом кафедри фізики та математики Глухівського державного педагогічного університету. Закінчив аспірантуру в Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова. Тема дисертації – «Формування дослідницьких умінь учнів старших класів у процесі вивчення фізики». Коло наукових інтересів: розроблення та впровадження дослідницьких лабораторних робіт в середній та старшій школі. Викладав

дисципліни «Оптика», «Практикум розв'язування задач шкільного курсу фізики» тощо [22].

Борисов Євген Миколайович. Народився 27 листопада 1971 р. Працював у Глухівському державному педагогічному університеті з 2009 р. Дисертація на тему «Тривимірні фізично нелінійні задачі про згин пружних прямокутних пластин» захищена в січні 2003 р. в Інституті механіки імені С. П. Тимощенка НАН України. Коло наукових інтересів: прикладні задачі регресійного аналізу та теорії прогнозування; метод малого параметра для розв'язання деяких нелінійних прикладних задач. Загальна кількість науково-методичних праць – 68.

У Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка працював до 2017 р.

З 2017 р. працює в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана [4].

Грудинін Борис Олександрович. Народився 5 листопада 1972 р. в м. Глухові. Протягом 1991–1996 рр. навчався в Глухівському державному педагогічному інституті імені С. М. Сергєєва-Ценського (спеціальність «Трудове навчання», кваліфікація «вчитель трудового навчання та фізики»).

У 2004 р. здобув науковий ступінь кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізика). Тема дисертації – «Розвиток творчої активності учнів засобами домашнього експерименту в процесі вивчення молекулярної фізики і термодинаміки в загальноосвітній школі».

У 2007 р. отримав вчене звання доцента кафедри фізики та математики Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. У 2019 р. отримав науковий ступінь доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізика). Тема дисертації – «Теоретико-методичні засади розвитку дослідницької компетентності учнів ліцею у процесі навчання фізики». Коло інтересів: астрономія, фізика.

З 2021 р. працює в Навчально-науковому інституті автоматики, енергетики і енергозбереження Національного університету біоресурсів і природокористування України. Б. О. Грудинін є автором понад 60 наукових праць [8].

Калініченко Микола Миколайович. Народився 7 квітня 1967 р. в смт Троїцьке Луганської області.

У 1991 р. закінчив Харківський державний університет. 1999 р. в Радіоастрономічному інституті НАНУ захистив кандидатську дисертацію «Поляризаційно-узгоджене поширення декаметрових радіохвиль в іоносфері». З 23 січня 2015 р. завідує відділом радіоастрономічної апаратури і методів спостережень Радіоастрономічного інституту.

2014 р. в Харківському національному університеті захистив докторську дисертацію «Міжпланетні мерехтіння космічних джерел у декаметровому діапазоні радіохвиль» за спеціальністю «Астрофізика, радіоастрономія».

Протягом 2017–2021 рр. Микола Миколайович працював викладачем кафедри фізико-математичної освіти та інформатики Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка [9].

Навчальний процес цього періоду забезпечували старші викладачі, асистенти і лаборанти: Г. М. Мачульський, І. П. Ащаулова (Білогур), Л. В. Пашина, О. О. Романчук (Глушко), Л. Є. Борисова, С. М. Гончарова, М. І. Голубенко, О. Ю. Лук'яненко, О. Г. Гавриленко, О. В. Зінчук, В. О. Конопля, О. В. Земка, В. М. Базурін, Т. О. Прокопець, В. С. Коненко, Т. В. Дворецька.

У різні періоди на кафедрах працювали викладачі: лаборанти Тетяна Іванівна Руденко, Гурець Наталя Василівна, Лідія Миколаївна Костенко, Оксана Миколаївна Чеченьова, Ольга Олексіївна Дзюба, Людмила Петрівна Медвідь, Лідія Віталіївна Кирпичко, Олена Євгеніївна Стегно, Ірина Костянтинівна Маслюк, Тетяна Іванівна Кубан, Антоніна Миколаївна Донцова, Олена Олександрівна Забара, Наталія Григорівна Прилуцька, Наталія Олександрівна Жеба, Микола Миколайович Суровицький, Юрій Миколайович Сухойваненко, Сергій Борисович Новіков, завідувач Музею природи Олександр Іванович Маслюк.

Нині освітній процес забезпечують висококваліфіковані викладачі: Коренева Інна Миколаївна (доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої і фізико-математичної освіти; понад 150 наукових та навчально-методичних праць), Хроленко Марина Володимирівна (доктор педагогічних наук, професор, перший проректор університету; 106 наукових та навчально-методичних праць), Рудишин Сергій Дмитрович (кандидат біологічних наук, доктор педагогічних наук; 182 наукові та навчально-методичні праці), Міщенко Сергій

Володимирович (доктор сільськогосподарських наук, доцент; 102 наукові праці, авторські свідоцтва і патенти), Панченко Сергій Михайлович (доктор біологічних наук, доцент; 90 наукових праць), Качурик Іван Іванович (доктор фізико-математичних наук; 23 наукові та навчально-методичні праці), Кугай Наталія Василівна (доктор педагогічних наук, доцент; 127 наукових та навчально-методичних праць), Хлонь Надія Василівна (кандидат педагогічних наук, доцент; 144 наукові та навчально-методичні праці), Мегем Олеся Миколаївна (кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри біології, основ здоров'я та методики навчання; 104 наукові та навчально-методичні праці), Луценко Олена Іванівна (кандидат біологічних наук, доцент; завідувач кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін; 101 наукових та навчально-методичних праць), Кухарчук Роман Павлович (кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізико-математичної освіти та інформатики; 84 наукові та навчально-методичні праці), Бурчак Ліана Володимирівна (кандидат педагогічних наук, доцент; 92 наукові та навчально-методичні праці), Шелудько Вадим Іванович (кандидат фізико-математичних наук; понад 90 наукових та навчально-методичних праць), Гоменюк Ольга Володимирівна (кандидат фізико-математичних наук; близько 60 наукових та навчально-методичних праць), Рябко Андрій Вікторович (кандидат педагогічних наук, доцент; більше 50 наукових та навчально-методичних праць), Заїка Оксана Володимирівна (кандидат педагогічних наук, доцент; 96 наукових та навчально-методичних праць), Сухойваненко Людмила Федорівна (кандидат педагогічних наук, старший викладач; більше 40 наукових та навчально-методичних праць), Самілик Валентина Іванівна (кандидат педагогічних наук, старший викладач; 73 наукові та навчально-методичні праці), Полякова Анастасія Сергіївна (кандидат біологічних наук, старший викладач; 30 наукових та навчально-методичних праць), Кириєнко Олена Олександрівна (асистент; 27 наукових та навчально-методичних праць), Нікітченко Наталія Григорівна (асистент; 11 наукових та навчально-методичних праць), а також лаборанти Максименко Лариса Василівна, Маслюк Ірина Костянтинівна.

Сьогодні факультет природничої і фізико-математичної освіти – це згуртований колектив, який успішно вирішує важливі проблеми підготовки майбутніх учителів біології, основ здоров'я,

фізики, математики, інформатики, інтегрованих курсів природничої освітньої галузі. Працівники факультету формують науковий світогляд у молоді, закладають фундамент для подальшого професійного розвитку, виховують критичне мислення, передають набуті знання і вміння своїм вихованцям.

Список використаної літератури та джерел

1. Альбом випуски студентів Глухівського педагогічного (учительського) інституту. Арк. 8, 9, 11 зв., 12; Глуховская женская гимназия [Электронный ресурс]. - URL: <http://glukhov-gymnasien.com/genskayaagymnasien?id=232> Дата звернення (10. 09.2024).
2. Базурін Віталій Миколайович. Електронний ресурс: <https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=43549> (дата звернення: 05.09.2024)
3. Борисенко О. С., Цюпа А. М., Лук'яненко Е. В. Професор Г. Ю. Ілляшенко – відомий українській фізик, методист та педагог, завідувач кафедри методики фізики Чернігівського педагогічного інституту. Збірник праць XXII Міжнародної молодіжної науково-практичної конференції «Історія розвитку науки, техніки та освіти» за темою: Високі технології та сучасні виклики. Київ, 18 квітня 2024 р. Укладач Пономаренко Л. П. – Київ, 2024. 257 с. С. 26-30
4. Борисов Євгеній Миколайович. Електронний ресурс: https://fm.kneu.edu.ua/ua/fm_depts/k_vyshhoi_matematyki/Vikladachi9/Borisov.E.M/ (дата звернення: 04.09.2024)
5. Волос Микола Петрович. Книга педагогічної слави України. Електронний ресурс: <http://kps-ua.net/2010/sumska/volos-mikola-petrovich> (дата звернення: 04.09.2024)
6. Глушко Оксана Олександрівна. Електронний ресурс: <https://glushko002.blogspot.com/> (дата звернення: 04.09.2024)
7. Гриценко А. Була у витоків української екології. Про глухівську вчену Галину Ковальчук. 2023. URL: <https://hlukhiv.city/blogs/316330/bula-u-vitokiv-ukrainskoi-ekologii-pro-gluhivsku-vchenu-galinu-kovalchuk#> (дата звернення: 07.07.2024)
8. Грудинін Борис Олександрович. Електронний ресурс: <https://gnpuaspirantura.wixsite.com/naukovikadry/%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D1%96%D0%BD-%D0%B1-%D0%BE> (дата звернення: 04.09.2024)
9. Калініченко Микола Миколайович. Електронний ресурс: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%96%D0%BD-%D0%B1-%D0%BE (дата звернення: 05.09.2024)
10. Ковальчук Г. В. Без кафедри природничих дисциплін не було б і природничого факультету. Освітнянські обрії. 2011. № 1 (125), Спецвипуск. С. 2.

11. Ковальчук Г. В. Зоологія з основами екології : навч. посібн. Суми : Університетська книга, 2003, 592 с.
12. Ковальчук Г. В. Методичні рекомендації з основ екології для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Глухів : РВВ ГДПІ, 1999. 72 с.
13. Ковальчук Галина Василівна. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ковальчук_Галина_Василівна (дата звернення: 07.07.2024)
14. Ковальчук Галина Василівна. Книга педагогічної слави України. URL: <http://kps-ua.net/2010/sumska/kovalchuk-galina-vasilivna> (дата звернення: 07.07.2024)
15. Коренева І. М. Наукові традиції молодого факультету. Освітнянські обрії. 2004. № 30 (55). С. 5.
16. Крижанівський В.М. Матеріали до біографічного словника науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1924–1941 рр. Історичні студії суспільного прогресу, 112-147
17. Крижанівський В.М. Історія в системі навчальних дисциплін Глухівського учительського інституту (1874–1914 рр.) Сіверщина в історії України
18. Кубицький В'ячеслав Антонович. Книга педагогічної слави України. Електронний ресурс: <http://kps-ua.net/2010/sumska/kubickij-v-yacheslav-antonovich> (дата звернення: 04.09.2024)
19. Нарочна Л. К., Ковальчук Г. В., Гончарова К. Д. Методика викладання природознавства : навч. посібн. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ : Вища школа, 1990. 302 с.
20. Учитель вчителів. Ковальчук Галина Василівна. Освітнянські обрії. 2003. № 11–12 (36–37). С. 7.
21. Хлонь Н. В. Джерела природничої освіти. Освітнянські обрії. 2011. № 1 (125), Спецвипуск. С. 2.с
22. Архівні справи ГНПУ ім. О. Довженка (Мигун М.П., Кмець А.М., Савич К.Д., Хоменко А.В., Гриценко К.Ю., Гавриченко І.Ф., Гончарова Н.Д., Кириленко А.А., Захарова Н.М., Шерпельова В.М., Пявка Г.І., Горбенко П.А., Морін І.В., Блажівська Г.П., Кмець А.М., Церковний А.О., Голюк Ю.В., Рудомін О.П., Куриленко Н.І., Кузьменко Л.О., Гурець І.М., Бичко А.С., Бородіна К.І., Горшкова Л.М., Самощенко А.В., Кияненко А.Л., Степанченко О.В.)